

Täysistunto

Keskiviikko 23.9.2020 klo 14.03—20.11

12. Pohjoismaiden neuvosto Suomen valtuuskunta toimintakertomus 2019

Kertomus K 3/2020 vp

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 12. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään ulkoasiainvaliokuntaan.

Keskustelu

19.51 **Lulu Ranne ps:** Arvoisa puhemies! Pohjoismaiden neuvoston rooli Pohjolan hyvinvoinnin puolustajana korostuu kriisien aikana. Toimintakertomusvuonna 2019 maailmantilanne oli vasta kriisiytymässä, mutta varsinkin talousnäkymät olivat jo selvästi heikkenemässä. Nykyisenkaltaiset pandemia- ja talouskriisit eivät ole vähäisiä, väliaikaisia, vaan niitä tulee aina uusia ja myös entistä rankempina. Tässä ja nyt onkin entistä tärkeämpää ymmärtää pohjoismaisen yhteistyön mahdollisuudet, arvo ja merkitys. Pohjoismaiden neuvoston on keskityttävä oleelliseen ja vahvistettava Pohjoismaiden välistä yhteistyötä.

Tärkeitä yhteisiä pohjoismaisia teemoja viime vuonna Ruotsin puheenjohtajakaudella olivat demokratia, tasa-arvo, ilmasto, digitalisaatio ja rajaesteet. Koronapandemian aikana näistä teemoista ovat korostuneet erityisesti hyvinvointiin, tasa-arvoon, digitalisaatioon sekä rajaesteisiin liittyvät asiakokonaisuudet. Se, että Pohjoismaat vetävät yhtä köyttä, rakentavat yhteisiä strategioita, noudattavat samoja periaatteita, tulkitsevat lakeja ja määräyksiä samoin ja tekevät yhteistyötä, on tärkeämpää kuin koskaan.

Vuoden 2019 teemaistunto pidettiin Tanskassa, ja sen pääteemat olivat tasa-arvo ja demokratia. Teemaistunnon keskusteluissa nousivat esiin muun muassa seuraavat huolet: sukupuolittuneet työmarkkinat, naisten ja miesten väliset palkkaerot sekä naiseen kohdistuva väkivalta ja seksuaalinen häirintä. Lisäksi korostuivat vastuun jakaminen vanhempainvapaiden ja hoivatyön osalta sekä poikien ja miesten osallistuminen tasa-arvotyöhön. Tasa-arvo lähtee meistä itsestämme, eikä se voi olla sukupuoleen liittyvää positiivista tai negatiivista syrjintää. Eikö se perimmiltään olekin juuri sitä, että kaikki Pohjolan asukkaat ovat yhdenvertaisia lakien edessä, olit sitten työssä, työelämän ulkopuolella, hoivattava tai hoi-vaaja, opiskelemassa tai eläkkeellä.

Arvoisa puhemies! Pohjoismaat ovat olemukseltaan ja kulttuuriltaan lähellä toisiaan rauhassa ja rauhattomuudessa. Pohjolaan kohdistuukin vahvoja odotuksia kriisien torjuntaan ja ennaltaehkäisyyn liittyen. Tämä muodostaa luonnollisen pohjoismaisen turvallisuuspoliittisen yhteistyönkin ytimen. Vahva kansallinen tuki sekä yhteiskuntakeskustelu näistä teemoista on tärkeää. Keskustelussa on kyettävä tarkastelemaan paitsi globaaleja ky-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

symyksiä myös Pohjoismaiden sisäistä ja ulkoista turvallisuutta eri näkökulmista faktojen pohjalta.

Rauhanvälitys on viime vuosina ollut vahvasti esillä myös Pohjoismaiden neuvoston työssä. Kööpenhaminan yliopiston Centre for Resolution of International Conflicts laati raportin, jonka tulokset julkistettiin Pohjoismaiden neuvoston järjestämässä seminaarissa huhtikuussa 2019. Rauhanvälitysseminaarin keskeinen viesti oli, että nyt on oikea aika vahvistaa yhteistyötä, jossa lisäarvona on käytännönläheisyys, tiedonsaannin mahdollisuudet, yhteiset arvot, korkea luottamus sekä vahva yhteistyökulttuuri. Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunta järjesti neuvoston syyskuun kokouksen yhteydessä parlamentaarisen keskustelun pohjoismaisesta ulko- ja turvallisuuspoliittisesta yhteistyöstä tänään ja tulevaisuudessa. Pohjoismaiden vahvuus on kyky työskennellä kahden- ja monenvälisissä yhteistyömuodoissa. Todettakoon, että kokemuksen perusteella yhteistyö toimii parhaiten, kun se tuottaa kaikille maille selkeää lisäarvoa eikä luo uusia lisärakenteita.

Rajaestetyö on pohjoismaisen yhteistyön ydintä. Jotta Pohjoismaista voisi todella tulla maailman integroitunein alue, tulee liikkuvuutta parantaa ja rajaesteitä purkaa niin, että me rakennamme pohjoismaista hyvinvointia ja turvallisuutta. Lisäksi tulee estää sellaisten uusien rajaesteiden syntymistä, jotka heikentävät Pohjolan taloutta, turvallisuutta ja kykyä huolehtia kansalaisistamme. Kertomusvuonna 2019 rajaesteneuvosto on priorisoinut työssään sellaisia esteitä, jotka haittaavat elinkeinoelämää ja toisessa maassa kuin kotimaassaan työskenteleviä kansalaisia. Rajaesteneuvoston ja rajaestetyöryhmän työ tulee korostumaan tänä vuonna ja tulevaisuudessa, toivottavasti myös resurssien osalta. Rajaestetyöryhmän viime uutiset tulevat viime viikon kokouksesta, jossa päätimme lähettää kirjeen pääministereille, jotta he ottaisivat yhdessä vastuuta Pohjoismaiden yhteistyön rakentamisesta entistä vahvemmin. Kyse ei ole pelkästään yhteistyöministerien rootelista vaan huomattavasti merkittävämmästä kokonaisuudesta. Kyse on Pohjoismaiden yhteisestä kyvyistä ja toimenpiteistä, joilla selviydymme ja toivumme nykyisistä ja tulevista kriiseistä paremmin.

Pohjoismaiden neuvosto elää ajassa ja toimii akuuttien teemojen ympärillä. Koronapandemiasta ei ollut pienintäkään hajua, kun Pohjoismaiden neuvosto hyväksyi yhteiskuntaturvallisuusstrategian lokakuun täysistunnossaan. Strategia antaa selkeän suunnan pohjoismaiselle yhteistyölle yhteiskuntaturvallisuuteen liittyvissä aiheissa ja tuo järjestelmällisyyttä yhteistyöhön. Yksi konkreettinen toimenpide-ehdotus strategiassa on erillisen, riippumattoman komission perustaminen. Yhteiset tiedot, kokemukset ja varautuminen vahvistavat pohjoismaista valmiutta kohdata mahdollisia kriisejä ja katastrofeja. Tällainen tiivis yhteistyö on nyt tarpeellisempi kuin koskaan. Motto ”yhdessä olemme vahvempia” on ajankohtaisempi kuin koskaan. Yhteistyö edellyttää myös vahvempaa ja näkyvämpää sitoutumista maiden ylimmän johdon tasolta. Olisiko jopa syytä harkita, että pääministerit ottaisivat suuremman roolin pohjoismaisen yhteistyön rakentamisessa? Saataisiinko pohjoismaiselle yhteistyölle siten suurempi myönteinen vaikutus pohjoismaalaisten arkeen, hyvinvointiin ja tulevaisuuteen?

Kiitän tässä lopuksi valtuuskunnan varapuheenjohtajana lämpimästi Suomen valtuuskuntaa ja virkamiehiä kuluneesta vuodesta ja aktiivisesta otteesta pohjoismaisen yhteistyön eteen.

19.58 Jouni Ovaska kesk: Arvoisa puhemies! Kiitos valtuuskunnan varapuheenjohtajalle näistä lämpimistä ja hyvistä sanoista ja kertomuksesta meidän toiminnastamme. Tämä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

on tärkeä pykälä — jäin tänne tätä varten illaksi odottamaan — koska vaikka meitä ei montaa ole, niin Pohjoismaiden yhteistyö korostuu näinä aikoina entistä enemmän. Kun maailmalla myllertää ja raja-aidat sen kun kasvavat, niin silloin lähdetään hakemaan kumppaneita, ja niitä haetaan toki naapurista nyt ensimmäisenä.

Tässä kertomuksessa käy ilmi sekin, että ei pohjoismaisessa yhteistyössä kaikki aina tapahdu niin nopeasti, mutta haluaisin korostaa täältä vuonna 2015 aloitettua hanketta sähköisestä tunnistamisesta. Tätähän on nyt viety eteenpäin digitalisaatioministerineuvostossa ja tätä poliittista dialogia myöskin käyty, mikä tarkoittaa sitä, että seurataan näitä suosituksia, joita Pohjoismaiden neuvostossa on nostettu. Toivotaan nyt, että tämä sähköinen tunnistaminen etenisi.

Toinen on se, mitä oma ryhmäni tuolla, Mittengruppen eli keskiryhmä, ajaa, että saataisiin niin sanotut mobile pay -systeemit toimimaan Pohjoismaiden välillä eli päästäisiin myös siinä eteenpäin ja helpotettaisiin sitä kautta myöskin järjestelmiä.

Ja vielä yksi asia, mitä olen tässä pohtinut ja mistä olemme keskiryhmässä keskustelleet, on tämä henkilötunnusten uudistaminen. Mehän olemme Suomessa siitä puhuneet, ja 2017 ovat työ ja selvitykset siitä alkaneet, ja nyt tämä hallitus on ohjelmaansa kirjannut tästä, mutta emme me ole ainoita Suomea, vaan myöskin Norjassahan uudistetaan tätä järjestelmää ja siellä samalla tavalla näitä mietitään: henkilötunnuksia sukupuoli- ja ikäneutraaleiksi. Me keskiryhmänä olemme esittäneet sitä, että Pohjoismaat neuvottelisivat tilanteesta ja tästä henkilötunnusjärjestelmän uudistuksesta, ja ehkä meidänkin olisi nyt syytä ottaa vähän aikalisää ja katsoa, mitä Pohjoismaissa tapahtuu tämän osalta. Eli itse toivoisin, että kun näitä uudistuksia viedään eteenpäin, niin katsotaan, pystyttäisiinkö luomaan järjestelmää, jossa meille syntyisi yhteispohjoismainen henkilötunnusjärjestelmä, joka helpottaisi niin työnhakua kuin myöskin sitä, että kun muuttaa toiseen maahan, niin ei tarvitsisi kaikkia hommia jälleen uudelleen. Sitä kautta saataisiin se vastavuoroinen tunnustaminen ja näitä rajaesteitä tältäkin osin vähennettyä. Toivottavasti ministerineuvosto ottaa myöskin tämän harkintaansa.

20.01 Mikko Kinnunen kesk: Arvoisa herra puhemies! Kiitos valtuuskuntamme varapuheenjohtajalle Ranteelle tämän vuosikertomuksen selkeästä esittelystä ja rohkeasta tulevaisuuteen katsomisesta. Olen saanut olla nyt reilut puoli vuotta tässä toimintakertomuksen ajassa mukana valtuuskunnan ja osaamis- ja kulttuurivaliokunnan jäsenenä. Viime vuoden isäntämaana, puheenjohtajamaana oli Ruotsi teemalla ”Pohjoismaiden arki — demokratiaa ja kansalaisten tukea”. Sitä onkin saatu sitten elää todeksi tämän koronavuoden aikana.

Vuosikertomus sisältää pohjoismaisen yhteistyön uuden vision. Pohjoismaiden pääministerit sopivat kokouksessaan kertomusvuoden elokuussa, että pohjoismaisessa yhteistyössä keskitytään jatkossa entistä enemmän ilmastonmuutokseen ja kestäväan kehitykseen. Pohjoismaiden ministerineuvoston uuden vision tavoitteena on tehdä Pohjolasta maailman kestävin ja integroitunein alue vuoteen 2030 mennessä. Visiossa on kolme strategista painopistealuetta: Vihreä Pohjola, Kilpailukykyinen Pohjola ja Sosiaalisesti kestävä Pohjola. Pohjoismaiden neuvoston kanta on ollut se, että kyseessä on nimenomaan Pohjoismaiden ministerineuvoston oma visio, koska neuvosto ei osallistunut merkittävällä tavalla sen laatimiseen.

Visio sisältää tärkeitä asioita. Halutaan edistää yhdessä yhteiskuntien siirtymistä vihreään talouteen sekä osaksi hiilineutraaliutta ja kestävää kierto- ja biotaloutta. Halutaan edis-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

tää yhdessä Pohjolan vihreää kasvua, joka perustuu tietoon, innovointiin, liikkuvuuteen ja digitaaliseen integraatioon. Halutaan edistää yhdessä osallisuutta, tasa-arvoa ja yhtenäisyyttä alueilla, joilla on yhteiset arvot ja joilla vahvistetaan kulttuurivaihtoa ja hyvinvointia.

Kannan kuitenkin huolta siitä, että sivistysasiat putosivat tästä yhteistyön visiosta pois. Ne jäivät visiossa aivan kuin läpileikkaaviksi teemoiksi, mikä helposti tarkoittaa leikkauksia. Osaaminen ja kulttuuri Pohjolassa -valiokunnan budjetti on nyt vaarassa supistua merkittävästi. Se on vahingollista ja harmillista. Juuri nyt tarvitaan sydämensivistystä, jatkuvaa oppimista ja pohjoismaista yhteistyötä koulutuksen ja kulttuurin saralla. Korona-aika ei ole suinkaan vähentänyt tätä tarvetta.

Arvoisa herra puhemies! Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunta järjesti neuvoston syyskuun kokousten yhteydessä parlamentaarisen keskustelun pohjoismaisesta ulko- ja turvallisuuspoliittisesta yhteistyöstä tänään ja tulevaisuudessa teemalla ”Pohjoismainen ulko- ja turvallisuuspoliittinen yhteistyö ja askeleet eteenpäin”. Kuten edustaja Ranne sanoi, mitä epävarmemmaksi maailman tilanne menee, sitä tärkeämpää on tehdä hyvää naapurien välistä yhteistyötä, pohjoismaista tiivistä yhteistyötä. Siihen liittyy myöskin rajaestetyö. On tärkeää, että nyt koronan aikana opittu otetaan käyttöön, jotta seuraavan kriisin tullessa osaamme toimia paremmin yhteistyössä ja pärjätä suurempana joukkona. Olemme Pohjoismaina yhdessä vahvempia. Yhteistyötä on hyvä syventää pohjoismaisena perheenä myös toiseen suuntaan naapurimme ja sukulaiskansamme Viron kanssa.

20.06 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Täällä on käytetty arvokkaita puheenvuoroja pohjoismaisesta yhteistyöstä, ja edustaja Ovaskan tavoin, joka poistui jo salista, minäkin jäin tänne ensisijaisesti tämän Pohjoismaiden neuvoston vuosikertomuksen vuoksi. Mutta tosiasiaa kyllä luulin, että täällä tänään on myöskin Euroopan neuvoston valtuuskunnan vuosikertomus, mutta sitä ei näköjään olekaan tässä listalla — kyllä havaitsin sen jo aikaisemmin, että se sieltä puuttui. Siihen palaamme jossain myöhemmässä vaiheessa.

Tästä Pohjoismaiden neuvoston työn merkityksestä oli tässä tärkeitä puheenvuoroja, ja on tietysti epäilemättä totta, että kun vuonna 1955 Suomi liittyi Pohjoismaiden neuvostoon samanaikaisesti kuin YK:hon, niin nämä olivat ne ensiaskeleet sotien jälkeen siihen, että Suomi osallistui kansainväliseen monenkeskiseen järjestelmään. Tuossa vaiheessa Pohjoismaiden neuvoston työ oli kyllä todella merkittävä avaus Suomelle: luotiin yhteiset työmarkkinat Pohjoismaihin, yhteinen passivapaus ja niin edelleen, jotka merkittävällä tavalla integroivat pohjoismaisia yhteiskuntia lähemmäksi toisiaan, ja kyllähän me saamme pohjoismaista yhteistyötä kiittää muun muassa siitä, että meillä on tämä hyvinvointivaltio-konsepti, joka meillä on rakennettu — se on paljon tätä yhteispohjoismaisen mallin tulosta, ja kiitos siitä. Tämä pohjoismainen yhteistyö on tietysti syventynyt monella tavalla, ja kuulimme juuri äskeisessäkin puheenvuorossa siitä, että myöskin ulko- ja turvallisuuspolitiikka on tullut osaksi Pohjoismaiden neuvoston työtä. Sehän pitkään oli siellä tabuna, sitä asiaa ei Pohjoismaiden neuvoston tasolla käsitelty.

Pohjoismaiden neuvoston työ kuitenkin olennaisesti muuttui Suomen kannalta viimeistään silloin, kun vuonna 1995 Suomi liittyi Euroopan unioniin, ja tässä suhteessa haluaisinkin itse asiassa nyt nostaa esille sen kysymyksen, ja toivoisin, että Suomen valtuuskunta Pohjoismaiden neuvostossa vähän pohtisi sitä: olisiko jossakin vaiheessa tarkoituksenmukaista miettiä sitä, että Pohjoismaiden neuvostoa laajennettaisiin — edustaja Kinnunen lopetti puheenvuoronsa nimenomaan Viroon liittyen, mutta että Baltian maat tulisivat sii-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 117/2020 vp

hen mukaan? Meillä on monissa monenkeskisissä yhteyksissä, Euroopan neuvostossa ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestössä, niin sanottu NB8-ryhmä, eli Pohjoismaat ja Baltian maat esiintyvät usein yhdessä erityisesti parlamentaarisella puolella mutta myöskin hallitusten välisessä yhteistyössä, ja voisi olla ehkä tarkoituksenmukaista jossain kohdassa arvioida, että nämä Pohjolan pienet maat voisivat muodostaa Pohjoismaiden neuvoston kaltaisen yhteistyöjärjestelmän. Tiedän, mistä suunnasta sitä erityisesti vierastetaan, ehkä eniten ruotsalaiselta puolelta, mutta kun meillä jo kaikki muut Pohjoismaat ja Baltian maat ovat yhdessä Euroopan unionissa, paitsi Norja ja Islanti, jotka nekin ovat tietyillä järjestelyillä mukana eurooppalaisessa yhteistyössä, niin se voisi olla tätä eurooppalaista yhteistyötä vahvistava tekijä. Jätän tämän ihan tähän harkintaan ja pohdittavaksi.

20.09 Lulu Ranne ps: Arvon puhemies! Edustaja Ovaska valitettavasti ehti lähteä, mutta meillähan on jo työstössä jäsen ehdotus yhteispohjoismaisesta sähköisestä tunnistautumisjärjestelmästä, joka laadittiin siis rajaesteneuvonpitöryhmän ja virkamiesten yhteistyössä. Koko Suomen valtuuskunta hyväksyi tämän jäsen ehdotuksen, ja toivon mukaan ministerineuvosto nyt tämän myös käsittelee. Huoli siitä, että erilaisilla digitaalisilla uudistuksilla tehdään lisää rajaesteitä, on suuri, ja tällaisten järjestelmien pitäisi päinvastoin yhdistää meitä eikä erottaa toisistaan.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin ulkoasiainvaliokuntaan.